

Zaalteksten tweede verdieping vaste collectie De Mesdag Collectie

Inhoud

Zaalteksten tweede verdieping vaste collectie De Mesdag Collectie.....	1
Trappenhuis.....	3
Barbizon en het bos van Fontainebleau.....	3
Eerste zaal.....	3
Schaapskudde in het bos, ongedateerd.....	3
Winter, ongedateerd.....	3
Ondergaande zon met woelige zee, ca. 1895-1900.....	3
Weide met koeien, z.j.....	3
Huiswaarts, ca. 1881.....	3
De toren van Chailly in Barbizon, 1873.....	3
De kromme boom bij het Carrefour de l'Epine, 1852.....	4
Spelevaren, 1868.....	4
De spiegel, 1872.....	4
Stilleven, 1872.....	4
Tweede zaal.....	4
Door de ogen van Vincent van Gogh.....	4
Brief van Vincent van Gogh aan zijn broer Theo, Den Haag.....	4
Herfst, 1865.....	5
Heuvelachtig landschap, 1858-1859.....	5
Maanlicht, ca. 1870.....	5
Muurtekst.....	5
Zonsopgang, ca. 1870-1872.....	6
De plas, ca. 1870.....	6
Villeneuve-lès-Avignon, 1836 en ca. 1865.....	6
Het afdalen van de kudde in het gebergte van de Jura (schets), ca. 1834-1835..	6
Grote zaal.....	6
Slapend meisje in de duinen, z.j.....	6
Beekhuizen bij Arnhem, voor 1891.....	6
Op de uitkijk, ca. 1889.....	7
Zonsondergang, ca. 1871.....	7
Verlaten steengroeve, ca. 1850.....	7
Bij Vries, ca. 1880.....	7
Schapen, ca. 1860.....	7
Schets voor <i>Het hooien</i> , 1876.....	7

Te Scheveningen, ca. 1876.....	7
Jaagpad langs de oever van de Oise, ca. 1875.....	7
Weg in zonschijn, ca. 1873-1877.....	7
Landschap, 1882-1903.....	7
Een bergpad, ca. 1872-1873.....	8
Schape op de hei bij Lunteren, ca. 1892-1898.....	8
Buurtpraatje, 1855.....	8
Hagar en Ismaël, 1848-1849.....	8
Beeldbeschrijving Hagar en Ismaël.....	8
Waakhonden, ca. 1829.....	9
Oud buurtje, voor 1888.....	9
Lopende koe, z.j.....	9
Schapekraal bij het aanbreken van de dag, 1861.....	9
Romeins park, 1877.....	9
De oogst, ca. 1865.....	9
Ondergaande zon bij Villerville, ca. 1876.....	9
Beeldbeschrijving Ondergaande zon bij Villerville,	10
In Luxemburg, 1854.....	10
Kreupelhout, 1852.....	10
Het huisje van mijn baker. Het huis van 'Mère Bazot' in Valmondois (Seine-et-Oise), ca. 1874.....	10
Napoleon op St. Helena, c. 1826-1827.....	10
Stormachtige middag, 1881.....	10
Vierde zaal.....	10
Algerijnse vrouw, 1891.....	11
Nacht met maanlicht, ca. 1895-1900.....	11
Winter te Heesum, 1884.....	11
Breeuwen, 1874-1875.....	11
De kraaien, 1870.....	11
Beeldbeschrijving De kraaien	11
In gedachten verzonken, ca. 1895-1898.....	12
De windmolen, z.j.....	12
Vijfde zaal.....	12
In de ban van de natuur.....	12
Tekeningen van Rousseau en Daubigny.....	12
Bos bij zonsopgang, c. 1845.....	13
Landschap met bomen en rotsen, c. 1845.....	13
Wandelaar onderweg, 1860-1863.....	13

De grote eiken van het oude Bas-Bréau, 1857	13
Bosrand bij Bas-Bréau, c. 1845.....	13
Landschap met tekenaar, c. 1865-1870	13
Avond, c. 1870-1875.....	14
Landschap met kudde schapen bij maanlicht, 1859.....	14
Waterval in de Pyreneeën, 1872.....	14
Een dal, z.j.....	14

Trappenhuis

Barbizon en het bos van Fontainebleau

Het dorp Barbizon, zo'n 55 kilometer ten zuidoosten van Parijs, was in de 19de eeuw een geliefde stek voor kunstenaars. Van daaruit trokken zij het indrukwekkende bos van Fontainebleau in, dat bekend stond om zijn grillige bomen en rotspartijen.

Eerste zaal

Schaapskudde in het bos, ongedateerd

Constant Troyon (1810-1865)

olieverf op paneel

Winter, ongedateerd

Anton Mauve (1838-1888)

olieverf op paneel

Ondergaande zon met woelige zee, ca. 1895-1900

Hendrik Willem Mesdag (1831-1915)

olieverf op doek

Mesdag maakte bijna dagelijks schetsen op het strand en werkte die in zijn atelier uit tot zeestukken van groot formaat. Op dit schilderij breekt de ondergaande zon door de wolken, zodat de koppen van de onstuimige golven oplichten. Mesdag reserveerde een centrale plaats in deze zaal voor het zeestuk en positioneerde zich zo zelfbewust tussen de Franse en Nederlandse meesters.

Weide met koeien, z.j.

Constant Troyon (1810-1865)

olieverf op paneel

Huiswaarts, ca. 1881

Anton Mauve (1838-1888)

olieverf op paneel

De toren van Chailly in Barbizon, 1873

Jean-François Millet (1814-1875)

olieverf op doek

Millet, vertolker van het boerenleven, woonde in het Franse Barbizon. In 1873 schilderde hij de nabijgelegen toren van Chailly. De voorstelling is dun geschilderd, waardoor de ondergrond en zwarte ondertekening deels zichtbaar zijn. Alleen de

toren en de lucht zijn uitgewerkt. Het schilderij bleef onvoltooid, mogelijk wegens een beroerte die de kunstenaar trof. Niettemin maakt het werk, met de massieve toren als middelpunt, een monumentale indruk.

De kromme boom bij het Carrefour de l'Epine, 1852

Théodore Rousseau (1812-1867)

olieverf op doek

Spelevaren, 1868

Lourens Alma Tadema (1836-1912)

olieverf op doek

Toen Mesdag zich in 1866 als beginnend kunstenaar in Brussel vestigde, stelde hij zich zijn succesvolle neef Alma Tadema tot voorbeeld. Deze maakte in opdracht van Mesdag het schilderij Spelevaren, waarop een jonge Romein voor zijn geliefde een bootje naar de steiger trekt. Alma Tadema was geïnspireerd door de klassieke oudheid. Dit is één van de vroegste werken waarop hij de vrijetijdsbesteding van welgestelde Romeinen in beeld bracht.

De spiegel, 1872

Laura Alma Tadema-Epps (1852-1909)

olieverf op doek

Lourens Alma Tadema gaf schilderlessen aan zijn vrouw Laura. De precieze uitvoering en het langgerekte formaat van dit stilleven doen dan ook denken aan Tadema's eigen schilderijen. Ook de voorstelling wijst op hun leven samen: in de spiegel is het zelfportret van de Engelse kunstenares te zien, terwijl haar echtgenoot is gesymboliseerd door de Hollandse tulp.

Stilleven, 1872

Laura Theresa Alma Tadema - Epps (1852-1909)

olieverf op doek

Tweede zaal

Door de ogen van Vincent van Gogh

In 1882 woonde Vincent van Gogh, toen nog beginnend kunstenaar, korte tijd in Den Haag. Daar bezocht hij een grote tentoonstelling van eigentijdse Franse kunst uit particuliere collecties. Maar liefst vijftien van de aanwezige schilderijen kwamen uit Mesdags bezit. Mesdag was pas een paar jaar eerder begonnen met het op grote schaal aankopen van Franse meesters, daartoe in staat gesteld door een erfenis. Van Gogh was vol lof en schreef aan zijn broer Theo: 'Er is veel moois daar van Dupré, Corot, Daubigny, Diaz, Courbet, Breton, Jacque &c.' Ook in latere brieven kwam hij terug op de werken die hij bij deze gelegenheid zag, waarvan een deel in deze zaal is samengebracht.

Brief van Vincent van Gogh aan zijn broer Theo, Den Haag

Zaterdag 15 en zondag 16 juli 1882

Transcriptie: 'Dezer dagen heb ik nog de tentoonstelling fransche kunst gezien (aan de Boschkant) uit de collecties Mesdag, Post &c.

Er is veel moois daar van Dupré, Corot Daubigny, Diaz, Courbet, geele heuvelachtige zandgronden, hier en daar begroeid met fris jong gras, met zwarte houtkanten waartegen een paar witte berkenstammen uitkomen, wijd weg grijze gebouwtjes met roode & blauw leijen daken. En een smalle, lichte, fijn grijze strook lucht er boven. De horizont zeer hoog echter zoo dat de grond hoofdzaak is en dat fijne strookje lucht eigenlijk meer als contrast dient om de ruwe stof van de massas donkere aarde beter te doen voelen. Ik vind dit wel het mooist wat ik tot nog toe van Courbet gezien heb. De Duprés zijn superbe en er is een Daubigny, groote stroodaken tegen de helling van een heuvel, waar ik niet genoeg op kijken kon. Zoo ook een kleine Corot, een water en lisiere de bois op een zomermorgen om 4 uur of daaromtrent. Één enkel klein rose wolkje wijst aan dat de zon over een tijdje zal opkomen. Een stilte en een kalmte en een vrede waar men door betoverd wordt. Ik ben blij dat ik alles nog heb gezien.'

Herfst, 1865

Jules Dupré (1811-1889)

olieverf op doek

Van Gogh was onder de indruk van Jules Dupré's dramatische benadering van de natuur. Hij schreef over dit werk: 'het drukt uit dat oogenblik en die plaats in de natuur waar men alleen kan heengaan, zonder gezelschap'. De karaktervolle boom toont hoe Dupré, net als vele andere schilders van de School van Barbizon bomen 'portretteerden'. Van Gogh typeerde het dan ook als een 'figuurschilderij'.

Heuvelachtig landschap, 1858-1859

Toegeschreven aan Gustave Courbet (1819-1877)

olieverf op doek

'De horizont zeer hoog echter zoo dat de grond hoofdzaak is en dat fijne strookje lucht eigenlijk meer als contrast dient om de ruwe stof van de massas donkere aarde beter te doen voelen. Ik vind dit wel het mooist wat ik tot nog toe van Courbet gezien heb', schreef Van Gogh aan Theo. Tegenwoordig wordt de toeschrijving aan Courbet echter in twijfel getrokken.

Maanlicht, ca. 1870

Charles-François Daubigny (1817-1878)

olieverf op doek

Van Gogh bewonderde de losse en experimentele schilderstijl waarin Daubigny de natuur vastlegde, zoals in dit landschap met maanlicht. 'Ik kan me echter begrijpen dat er mensen zijn als Daubigny [...] die absoluut en onweerstaanbaar worden meegesleept door het landschap op zich zelf' schreef hij... Ook Mesdag liet zich door Daubigny's techniek inspireren, zo hanteerde hij in Haven te Vlissingen dezelfde verftoets en lichteffecten.

Muurtekst

Foto: Academie van Beeldende Kunsten, Den Haag, ca. 1870, Haags Gemeente Archief

De tentoonstelling van Franse meesters werd georganiseerd door de internationale kunsthandel Goupil & Cie, ten bate van de Haagse Academie van Beeldende Kunsten. De expositie vond plaats in het academiegebouw aan de Prinsessegracht. Vijf grote particuliere verzamelaars, waaronder Mesdag, stelden samen 51 schilderijen ter beschikking. De tentoonstelling werd wegens succes met een volle week verlengd tot vijf weken in totaal.

Zonsopgang, ca. 1870-1872

Camille Corot (1796-1875)

olieverf op doek

'Bij Corot is iedere boomstam geteekend & gemodeleerd met een aandacht en liefde als gold het een figuur', schreef Van Gogh. Tijdens het werkproces bracht Corot verschillende verflagen over elkaar aan en hij veranderde het model van de boom enkele malen. Bladeren en takken verbeeldde hij door te variëren met de dikte van de verf en met kleur, en door te krassen met de achterkant van zijn penseel.

De plas, ca. 1870

Virgilio Narciso Diaz de la Peña, 1807-1876

olieverf op doek

Zowel Van Gogh als Mesdag waardeerden het suggestieve karakter van het werk van Diaz de la Peña, dat toch goed 'leesbaar' bleef. Over een ander werk van Diaz schreef Van Gogh: '[het is] schetsachtig maar misschien ook juist daarom was 't voor mij [...] een waar genoegen er een terug te zien [...]'. Zelfs voor Diaz' doen is *De plas* erg los geschilderd.

Villeneuve-lès-Avignon, 1836 en ca. 1865

Camille Corot (1796-1875)

olieverf op doek

Het afdalen van de kudde in het gebergte van de Jura (schets), ca. 1834-1835

Théodore Rousseau 1812-1867

olieverf op doek

In de late zomer van 1834 reisde en werkte Rousseau twee maanden in het Juragebergte, waar hij getuige was van een spectaculaire, meerdaagse afdaling van een kudde koeien. Hij maakte ter plekke een schets, waar hij terug in Parijs deze grote en uitgewerkte olieverschets op zou baseren. Dit schilderij diende als voorstudie voor een enorm doek (259 x 162 cm), dat zich ook in De Mesdag Collectie bevindt, maar dat in de loop der tijd geheel is verdonkerd.

Grote zaal

Slapend meisje in de duinen, z.j.

David Artz (1837-1890)

olieverf op doek

Beekhuizen bij Arnhem, voor 1891

Sientje Mesdag-van Houten

olieverf op doek

Dit schilderij van Sientje was, net als de twee centraal geplaatste werken van Hendrik Willem in de naastgelegen zalen, speciaal voor deze plek bedoeld. De Mesdags kozen heel bewust de plaatsing van hun eigen kunst temidden van de Franse en Nederlandse meesters. Met deze breed geschilderde weergave van een pad langs een stroompje zocht Sientje aansluiting bij andere landschapschilders uit hun collectie.

Op de uitkijk, ca. 1889

David Artz (1837-1890)
olieverf op doek

Zonsondergang, ca. 1871

Charles-François Daubigny (1817-1878)

olieverf op doek

De zonsondergang bood Daubigny de mogelijkheid om kleur te brengen in zijn landschappen. De rode gloed van de laatste zonnestrallen is hier prachtig zichtbaar op de vacht van de rechterstier. Voor de weergave van de lucht en het weiland zijn dikke lagen verf in levendige kleuren uitgesmeerd met een paletmes.

Verlaten steengroeve, ca. 1850

Camille Corot (1796-1875)

olieverf op papier op doek

Bij Vries, ca. 1880

Anton Mauve (1838-1888)

olieverf op doek op paneel

Schapen, ca. 1860

Charles-François Daubigny (1817-1878)

olieverf op doek

Schets voor *Het hooien*, 1876

Jules Bastien-Lepage (1848-1884)

olieverf op doek

Te Scheveningen, ca. 1876

Anton Mauve (1838-1888)

olieverf op doek

Jaagpad langs de oever van de Oise, ca. 1875

Charles-François Daubigny (1817-1878)

olieverf op doek

Weg in zonneschijn, ca. 1873-1877

Gustave Courbet (1819-1877) (toeschrijving)

olieverf op doek

Landschap, 1882-1903

Johannes Hendrik Weissenbruch (1824-1903)

olieverf op paneel

Het gekozen gezichtspunt suggereert dat Weissenbruch zich op het water bevond tijdens het maken van dit landschap. Toch schilderde hij slechts zelden in de buitenlucht. Tijdens zijn wandelingen in de omgeving van de Nieuwkoopse Plassen maakte hij getekende schetsen, die hij later in zijn atelier uitwerkte. De pasteuze wolkenpartijen in vele tinten grijs duiden erop dat hij lang aan dit schilderij heeft doorgewerkt.

Een bergpad, ca. 1872-1873

Adolphe Monticelli (1824-1886)

olieverf op doek

Monticelli maakte dit schilderij in de omgeving van zijn geboortestad Marseille. Het werk, dat net zo goed een woeste zee zou kunnen verbeelden als een bergpad, is een explosie van verf en kleur. Monticelli heeft de natuurgetrouwe verbeelding van de werkelijkheid ondergeschikt gemaakt aan de expressieve en materiële kwaliteiten van verf. Hiermee is het een van de radicaalste voorbeelden in Mesdags collectie van de artistieke verschuivingen in de 19de eeuw.

Schape op de hei bij Lunteren, ca. 1892-1898

Willem Steelink (1856-1928)

olieverf op doek

Buurtpraatje, 1855

Honoré Daumier (1808-1879)

olieverf op paneel

Hagar en Ismaël, 1848-1849

Jean-François Millet (1814-1875)

olieverf op doek

Dit onvoltooide werk neemt een uitzonderlijke plaats in Mesdags collectie in, vanwege het verhalende karakter. We zien de Bijbelse figuur Hagar die zich in de woestijn afwendt van haar zoon Ismaël, omdat zij het niet kan verdragen hem te zien sterven van de dorst. Millet concentreerde zich op de figuren, die hij naakt en wanhopig neerzette, en gaf zo treffend het menselijk lijden weer.

Beeldbeschrijving Hagar en Ismaël

Dit schilderij van Jean-François Millet is groot: 2 meter 35 breed en bijna anderhalve meter hoog. Een vrouw en een kind in de woestijn, stervend van de dorst. Ze liggen in dramatische houdingen, los van elkaar, op het hete zand. Het zijn de Bijbelse figuren Hagar en Ismaël. Abraham kreeg een zoon met zijn dienstmeisje Hagar omdat zijn eigen vrouw Sarah hem geen kinderen kon schenken. Toen Sarah een aantal jaar later tóch in verwachting raakte, stuurde Abraham zijn dienstmeisje en bastaardzoon naar de woestijn om daar te sterven.

Millet schilderde Hagar en Ismaël trefzeker, met opvallend dikke contouren. Hagar ligt levensgroot op de voorgrond, leunend tegen een zandduin. Ze heeft een lichtroze hoofddoek, een turquoise doek om haar middel en benen geslagen en is verder naakt. Radeloos grijpt ze met haar hand naar haar voorhoofd. Ook haar gezichtsuitdrukking, met de open mond en de blik naar boven gericht, zit vol wanhoop. Haar hoofd met het dramatische handgebaar zijn links, haar benen zijn uitgestrekt naar rechts met de knieën en wreef van de voeten naar de grond gericht. De houding doet denken aan iemand die van uitputting naar voren is gevallen.

Ismaël ligt een meter of twee naar rechts, een stuk hoger op het doek. Hij is naakt en zijn huid heeft bijna dezelfde kleuren als het zand dat overal om hem heen is. Hij ligt met zijn bekken op boven op een duin en hangt met zijn rug en hoofd naar achteren, kromgetrokken. Onderaan de zandduin ligt een terracotta kruik. Alsof Ismaël hem naar beneden heeft laten vallen, leeg. Bij zijn voeten steekt een stok uit het zand. Zijn arm ligt over zijn mond, zijn gezicht is naar rechts gericht, weg van zijn moeder.

Achter Hagar en Ismaël strekt zich een eindeloze woestijn uit. Door de horizon vrij hoog te plaatsen, op ongeveer 2/3 vanaf de onderkant van het canvas gezien, is de uitgestrektheid en leegte van het landschap duidelijk te zien. Aan de rechterkant doemt een typische woestijnberg op, met een afgevlakte bovenkant en een enkel struikje.

Millet maakte dit enorme schilderij in opdracht van de Franse regering. Hij ontving de opdracht in 1848, werkte eraan in dat én het daaropvolgende jaar. Toen het bijna af was berichtte hij zijn opdrachtgever alvast dat het af was, maar uiteindelijk zou Millet dit schilderij nooit helemaal voltooien

Waakhonden, ca. 1829

Alexandre Ducamps (1803-1860)

olieverf op doek

Met deze uitzonderlijke compositie heeft Decamps mooi de taak van deze waakhonden in beeld gebracht. De boerderij waar de dieren over waken is klein en vrij schetsmatig verbeeld, maar de honden zijn imposant en met grote doeltreffendheid op het doek gezet. Met name de borstelige vacht en de hijgende bek van de witte hond zijn levensecht getroffen.

Oud buurtje, voor 1888

Antoine Vollon (1833-1900)

olieverf op doek

Lopende koe, z.j.

Anton Mauve (1838-1888)

olieverf op papier op paneel

Schapenkraal bij het aanbreken van de dag, 1861

Charles-François Daubigny (1817-1878)

olieverf op doek

Romeins park, 1877

Lourens Alma Tadema (1836-1912)

olieverf op doek op paneel

Alma Tadema was door Italië gefascineerd sinds zijn reis door dat land in 1863-1864. Voor het decor van dit schilderij heeft hij klassieke sculpturen van verschillende locaties in Rome in één park samengebracht. Het geheel ademt een Italiaanse sfeer, nog versterkt door het warme, gelige licht.

De oogst, ca. 1865

Jules Breton (1827-1906)

olieverf op doek

Net als Jean-François Millet schilderde Jules Breton het liefst het boerenleven. Hier zien we een man die zijn zeis slijpt en een vrouw die het koren oogst. Met heldere kleuren schetste Breton de sfeer van een warme zomerdag.

Ondergaande zon bij Villerville, ca. 1876

Charles-François Daubigny (1817-1878)

olieverf op doek

In de jaren zeventig maakte Daubigny een serie van weidse gezichten op de kust van Normandië, waaronder deze zonsondergang. Op dit schilderij wordt de lucht

gevuld met avondrood, wat mooi afsteekt tegen het heldere blauw van het zeewater. De uitgestrektheid van de kustlijn wordt benadrukt door de horizontale verfstreken.

Beelbeschrijving Ondergaande zon bij Villerville,

Dit uitgestrekt zeegezicht wordt gedomineerd door horizontale vlakken en kleine verfstreken. Charles-Francois Daubigny maakte het aan de kust van Villerville in Noord-Frankrijk, waar hij regelmatig schilderde. Voor dit werk stond hij vermoedelijk op een kleine duin en richtte zijn blik recht naar de zee. Het precieze middelpunt is een warmgele avondzon ter grootte van een vuist. Vlak daaronder is de horizon, die zich uitstrekt over de hele breedte. De bovenste helft van het schilderij is de lucht. Deze is vol van felle oranje en roze tinten, ook grijsig aan de buitenranden. De streken van de penseel van de kunstenaar zijn hierin duidelijk te zien.

De zee is vrij rustig. De golven zijn laag en breed en rollen naar je toe. Met enkele witte en gele verfstreken laat Daubigny Het zonlicht schitteren in het water. Dit verrijkt blauwe kleuren van de zee, die ook wat roze van de lucht weerspiegelt. Onderaan het schilderij loopt een smalle strook strand. Twee figuren lopen zij aan zij vlak langs de branding lopen. Daubigny plaatste ze op acht uur, lopend richting het midden van het schilderij. Beiden zijn goed ingepakt en dragen hetzelfde type kleding: een lange broek, donkerbruine trui, witte kapjes en een stevige mand op de rug met een grote opening aan de bovenkant.

Hoewel de leegte van het landschap overheerst, zijn de twee figuren niet het enige teken van leven. In de verste verte varen een stoomschip en een zeilschip met de wandelaars mee. Het zijn kleine zwarte silhouetten aan de horizon.

Met kleurgebruik en compositie heeft Daubigny in dit schilderij de vallende avond voelbaar weten te maken. De zon raakt de zee nog net niet, maar zal binnen enkele minuten achter de horizon verdwijnen. Het zand op de voorgrond is al donkerder.

In Luxemburg, 1854

Willem Roelofs (1822-1897)
olieverf op papier op paneel

Kreupelhout, 1852

Théodore Rousseau (1812-1867)
olieverf op doek

Het huisje van mijn baker. Het huis van 'Mère Bazot' in Valmondois (Seine-et-Oise), ca. 1874

Charles-François Daubigny (1817-1878)
olieverf op doek

Napoleon op St. Helena, c. 1826-1827

Alexandre Decamps
olieverf op doek

Stormachtige middag, 1881

Willem Roelofs

Vierde zaal

Algerijnse vrouw, 1891

Adolf von Meckel (1856-1893)
oil on canvas

Nacht met maanlicht, ca. 1895-1900

Hendrik Willem Mesdag (1831-1915)
olieverf op doek

Winter te Heelsum, 1884

Marie Bilders-van Bosse (1837-1900)
olieverf op doek

Net als Hendrik Willem Mesdag kreeg Bilders-van Bosse schilderlessen van Johannes Bilders, een voorloper van de Haagse School. Later trouwden ze en vestigden ze zich in het kunstenaarsdorp Oosterbeek. De Mesdags bezochten het echtpaar daar regelmatig. In een nabijgelegen dorp maakte Bilders-van Bosse dit winterse tafereel. Het landschap is bedekt met sneeuw, de stilte is bijna tastbaar.

Breeuwen, 1874-1875

Hendrik Willem Mesdag (1831-1915)
olieverf op doek

De kraaien, 1870

Emile Breton (1831-1902)
olieverf op doek

Beeldbeschrijving De kraaien

Een zwerm kraaien stort zich als een wervelwind op een mestkar in een besneeuwde akker. Ze komen er van alle kanten op af en vormen zwarte strepen in de lucht. De witte akker bevindt zich aan een bosrand met hoge besneeuwde bomen. De lucht is bewolkt en donkergrijs. De houten mestkar wordt voortgetrokken door een paard. De boer op de kar is de enige mens in dit koud ogende landschap.

Het schilderij *De Kraaien* van Emile Breton geeft een uniek kijkje in het winterse boerenleven van de negentiende eeuw in Noord-Frankrijk. Waarschijnlijk maakte Breton het in Courrières, waar hij zijn hele leven woonde. Hij koos voor een lage horizon, op ongeveer een derde van de totale hoogte van het schilderij. Daardoor is er veel ruimte voor de grijze wolkenlucht en de kraaien die daarin rondcirkelen. Het landschap eronder wordt door een onverhard pad met karrensporen verdeeld in twee kanten. Het is alsof je als toeschouwer op of rechts naast dit pad staat, dat met een lichte kromming links naar de verte leidt. Links van het pad is een stuk onbewerkt land met kniehoge grasachtige begroeiing, bedekt door een laag sneeuw. Verderop begint de bosrand. Tussen de hoge bomen bevinden zich een paar kleine boerenwoningen. Deze linkerkant van het schilderij is opgezet in grijze en bruine tonen, met een beetje zwart. Hoewel het een sneeuwlandschap is, is er bijna nergens zuiver wit te vinden. Door de aarde en begroeiing eronder heeft de sneeuw een lichtbruin en lichtgrijs karakter gekregen.

Aan de rechterkant van het pad is de akker met daarop paard met wagen. Te ver weg om details te zien. nog verder naar achteren zijn twee hooimijten: het lijken kleine boerenhutjes met een puntdak, maar zijn zorgvuldig gemaakte bouwwerken van hooi. Op deze manier kon het lang bewaard worden. De bosrand is aan deze kant van het schilderij veel verder weg, helemaal aan het einde van de akker. Op

deze kant van het schilderij zijn ook veruit de meeste kraaien. Het is een enorme zwerm. Veel cirkelen vlak boven en rondom de mestkar of zijn geland op het deel van de grond dat net bewerkt is. Er zijn ook vogels verder weg in de lucht en vogels die vanaf de overkant van het pad komen aanvliegen. Ook de rechterkant is geschilderd met bruine en grijze kleuren. De grote zwerm vogels springt eruit in dominant zwart en de jas van de boer is het enige blauwe accent.

Mesdag was gefascineerd door het werk van Breton, dat hij kende van tentoonstellingen in Parijs. Als beginnend kunstenaar maakte hij zelf ook een aantal winterlandschappen. Mesdag kocht twee kunstwerken van Breton. *De Kraaien* hing hij op in de tuinkamer van zijn huis aan de Laan van Meerdervoort.

In gedachten verzonken, ca. 1895-1898

Antonio Mancini (1852-1930)

olieverf op doek

Mesdag had grote bewondering voor het vrijzinnige en experimentele werk van de Italiaanse kunstenaar Antonio Mancini, voor wie hij ruim twintig jaar als mecenas fungeerde. In dit schilderij werkte Mancini met grove penseelstreken, vooral bij de kleding van het meisje. Haar gezicht is een stuk fijner geschilderd. Hierdoor lijkt haar peinzende blik nog intenser.

De windmolen, z.j.

Georges Michel (1763-1843)

olieverf op papier op doek

De landschappen van Michel zijn sterk beïnvloed door schilderijen van 17de-eeuwse Hollandse meesters, die hij tijdens zijn werk als restaurator in het Louvre grondig had kunnen bestuderen. Zo doen in dit schilderij de krachtige penseelstreken en sterke licht-donkercontrasten denken aan werk van Rembrandt. Michel werd bewonderd door de schilders van Barbizon en hij geldt als één van hun voorlopers.

Vijfde zaal

In de ban van de natuur

Tekeningen van Rousseau en Daubigny

Théodore Rousseau (1812-1867) en Charles-François Daubigny (1817-1878) behoorden tot de kunstenaars die in de eerste helft van de negentiende eeuw naar het Franse dorp Barbizon in de eeuwenoude bossen van Fontainebleau trokken. Daar schilderden en tekenden zij de natuur zonder deze te idealiseren. De Mesdags brachten een grote verzameling werken van de kunstenaars van Barbizon bijeen, waarvan de meeste tekeningen van de hand van Rousseau en Daubigny zijn.

In Rousseau's tekeningen komen nauwkeurige observatie en innerlijke beleving samen. Hij zag bomen als de 'zielen van het woud' en wilde dat weergeven. Hierbij experimenteerde hij veel met materiaal en techniek. Ook Daubigny voelde zich sterk aangetrokken tot de natuur. In zijn stemmige en uitgestrekte landschappen was de sfeer belangrijker dan de precieze weergave van de omgeving.

Bos bij zonsopgang, c. 1845

Théodore Rousseau (1812 - 1867)

1812 - 1867

krijt op papier

Tijdens een van zijn wandelingen stuitte Rousseau op deze open plek met een grote eik. In deze tekening concentreerde hij zich op het tegenlicht. Met lichte en donkere accenten op het grove papier gaf hij het verstrooide ochtendlicht weer. Op de tekening rechts staan de bomen vol in de felle middagzon. De sterke contrasten tussen licht en schaduw zijn door de vergeling van het papier in de loop der tijd helaas afgenomen.

Landschap met bomen en rotsen, c. 1845

Théodore Rousseau (1812 - 1867)

lithografisch krijt en waterverf op papier

Wandelaar onderweg, 1860-1863

Théodore Rousseau (1812 - 1867)

1812 - 1867

pen in inkt op papier

Rousseau bewonderde en kopieerde het werk van zeventiende-eeuwse Nederlandse meesters. Hij verzamelde prenten van onder meer Rembrandt (1606-1669) en Jacob van Ruisdael (1628-1682). In deze tekening doen de voorstelling van een wandelaar op een landweggetje en de krabbelige lijnvoering met pen en inkt denken aan hun schetsen en prenten.

De grote eiken van het oude Bas-Bréau, 1857

Théodore Rousseau (1812 - 1867)

pen in inkt op papier

Het in de bossen van Fontainebleau gelegen Bas-Bréau was een geliefde plek van Rousseau vanwege de oude eiken met hun hoge stammen. Hij was onder de indruk van deze majestueuze bomen en bestudeerde ze nauwkeurig. Door hun centrale positie, de lichtval en de gedetailleerde weergave hebben ze hier duidelijk de hoofdrol. Aan de hand van deze tekening maakte hij later een schilderij.

Bosrand bij Bas-Bréau, c. 1845

Théodore Rousseau (1812 - 1867)

houtschool op papier, Van Gogh Museum, Amsterdam

Rousseau koos zijn onderwerpen altijd zorgvuldig. In deze sobere, krachtige studie maakte hij een uitsnede waarbij enkele bomen worden uitgelicht. De karakteristieke silhouetten zijn duidelijk zichtbaar nu ze bijna geen blad hebben. Met oog voor hun excentrieke vormen en knoestig gedraaide boomtakken heeft Rousseau ze in al hun waardigheid geportretteerd.

Landschap met tekenaar, c. 1865-1870

Charles-François Daubigny (1817 - 1878)

krijt op papier

Een kunstenaar zit op een krukje in de schaduw en tekent het landschap dat voor hem ligt. Zo zat Daubigny er zelf ook vaak bij. Hier zien we mogelijk zijn zoon en

kunstenaar Karl Daubigny (1846-1886) met wie hij er vaker op uit trok om in de natuur te werken. Op de achterkant staat een schets van hetzelfde landschap.

Avond, c. 1870-1875

Charles-François Daubigny (1817 - 1878)
krijt op papier

Landschap met kudde schapen bij maanlicht, 1859

Charles-François Daubigny (1817 - 1878)
houtschool, krijt, pen in inkt en waterverf op papier
Van Gogh Museum, Amsterdam

Ziet u de twee honden? Ze lopen met de herder en zijn kudde schapen richting hun rustplek bij de hooibergen. Daubigny ving op subtiele wijze de stemming van het einde van een lange dag. Met het door hem vaak gebruikte brede, horizontale papier benadrukte hij de uitgestrektheid en verstillings van het landschap. Ook in de tekening hiernaast wist Daubigny de invallende avond krachtig over te brengen.

Waterval in de Pyreneeën, 1872

Charles-François Daubigny (1817 - 1878)
potlood, krijt en waterverf op papier

Vanwege gezondheidsredenen verbleef Daubigny korte tijd in de Franse Pyreneeën, waar hij deze gedetailleerde tekening maakte. Hij was onder de indruk van het overweldigende berglandschap en schreef: 'Wat je maakt is altijd te klein en geeft niet het minste idee van de pure uitgestrektheid van die regio.' Misschien koos hij daarom wel voor een sterk ingezoomde voorstelling en verruilde hij zijn losse werkwijze voor een meer precieze tekenstijl.

Een dal, z.j.

Charles-François Daubigny (1817 - 1878)
krijt op papier

Met dikke krijtlijnen zette Daubigny dit dal schetsmatig op papier. De bomen aan de oever zijn anonieme onderdelen van het landschap, totaal anders dan de karakters die Rousseau ervan zou maken. Bij Daubigny is het slechts gissen welke boomsoorten het betreft.